

Paauglių kognityvinių iškraipymų, socialinių įgūdžių ir probleminio elgesio pokyčiai taikant EQUIP programą Lietuvos vaikų socializacijos centruose

VIRGINIJA KLIMUKIENĖ
VAIDA KALPOKIENĖ

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjamas kognityvinės-elgesio korekcinės programos EQUIP poveikis Lietuvos vaikų socializacijos centrų auklėtinių kognityviniams iškraipymams, socialiniams įgūdžiams ir probleminiam elgesiui. Atliktas kiekybinis tyrimas, kuriame dalyvavo 124 11–17 m. amžiaus VSC auklėtiniai (74 vaikinai ir 50 merginų). Tyrimo metu buvo lyginami EQUIP ir Palyginamosios grupės duomenys prieš ir po EQUIP programos vykdymo, naudotas mąstymo klaidų klausimynas HIT, socialinių įgūdžių vertinimo metodika bei demografinė anketa. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė reikšmingus EQUIP programoje dalyvavusių VSC auklėtinių mąstymo klaidų, elgesio problemų ir socialinių įgūdžių pokyčius, tuo tarpu VSC auklėtinių, nedalyvavusių korekcinėje programoje, kintamųjų pokyčių nenustatyta arba jie nėra statistiškai reikšmingi. Analizė patvirtino, kad EQUIP programos dalyvių amžius bei programos vykdymo intensyvumas yra svarbios sąlygos siekiant didesnio EQUIP programos poveikio.

Pagrindiniai žodžiai: kognityvinė-elgesio korekcinė programa EQUIP, vaikų socializacijos centras, mąstymo klaidos, socialiniai įgūdžiai, probleminis elgesys.

ĮVADAS

Netylant diskusijoms, kaip organizuoti pagalbą delinkventiškiems paaugliams, kad nepageidaujamas jų elgesys mažėtų, o jaunuoliai galėtų įsilieti į visuomenę bei kurti tolesnį gyvenimą nežalodami savęs ir kitų, labai svarbu

atsižvelgti į praktines pagalbos teikimo patirtis bei mokslinius šios problemos tyrinėjimus. Tyrimai rodo, kad kognityviniai iškraipymai (klaidingi įsitikinimai ir nuostatos, palaikančios delinkventinį elgesį) yra vieni svarbiausių kriminalinės rizikos veiksnių (Kenne, 2010). Kognityviniams procesams yra skiriamas didelis dėmesys nusikalstamo elgesio intervencijos programose (Lipsey, Landenberger, & Wilson, 2007). Lietuvoje veikiančiuose vaikų socializacijos centruose (toliau – VSC) 2012 m. pradėta diegti ir ligi šiol vykdoma kognityvinė-elgesio korekcinė programa EQUIP (toliau – EQUIP programa), skirta mokyti nepilnamečius mąstyti ir elgtis atsakingai taikant savitarpio pagalbos metodą (Gibbs, Potter, & Goldstein, 2012). Kai kurie mokslininkai (Nas, Brugman, & Koops, 2005; Brugman & Bink, 2011; Helmond, 2013; Helmond, Overbeek, & Brugman, 2014) akcentuoja programos integralumo užtikrinimo svarbą, siekiant veiksmingo jos poveikio jaunuolių pakartotinio nusikalstamumo rizikos mažėjimui. Šiame straipsnyje pristatomi Lietuvos vaikų socializacijos centruose vykdomos EQUIP programos poveikio auklėtinių kognityviniams iškraipymams, socialiniams įgūdžiams bei probleminiam elgesiui tyrimo rezultatai, kurie analizuojami atsižvelgiant ir į kai kuriuos programos integralumo aspektus.

Lietuvoje vaikams, padariusiems nusikalstamo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčią veiklą, tačiau nesukakusiems baudžiamosios atsakomybės amžiaus, arba nuolat darantiems administracinius teisės pažeidimus, skiriama vaiko vidutinės priežiūros priemonė – patekimas į vaikų socializacijos centrą. VSC paskirtis – „užtikrinti kokybišką ugdymą ir laikinąją globą (rūpybą), teikti vaikui <...> pagalbą, kuri padėtų pasiekti **teigiamų vaiko elgesio pokyčių** bei ugdytų jo **vertybines nuostatas ir socialinius įgūdžius**“¹ (Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 20 straipsnis). Kitaip tariant, VSC veikla turi būti orientuota į vaiko delinkventinio elgesio keitimą bei recidyvo prevenciją, todėl kyla klausimas, kokios pagalbos priemonės šioje srityje yra efektyviausios?

Jau keletą dešimtmečių atliekami tyrimai ir metaanalizės rodo, kad didžiausią efektą delinkventinio elgesio recidyvo mažinimui turi kognityvinės-elgesio keitimo intervencijos (Cooke & Philip, 2001; Nas, 2005; Andrews & Bonta, 2010; Kenne, 2010; Lipsey, Howell, Kelly, Chapman, & Carver, 2010).

¹ Išryškinta šio straipsnio autorių.

Jos remiasi prielaida, jog kognityviniai procesai sąlygoja tam tikrą elgesį, todėl keičiant mąstymą, nuostatas bei problemų sprendimo įgūdžius – ir mokant naujų elgesio būdų – galima lemti delinkventinio elgesio retėjimą bei lengvėjimą (Cooke & Philip, 2001). EQUIP programos autoriai (Gibbs et al., 2012) išplėtė kognityvinių-elgesio intervencijų spektrą, pirminių kognityvinių sunkumų sampratą papildydami „trimis D“: (1) *delay* – vėluojančiu moraliniu vertinimu; (2) *distortions* – delinkventinį elgesį pateisinančiais kognityviniais iškreipymais arba kitaip vadinamomis mąstymo klaidomis; (3) *deficiencies* – socialinių įgūdžių trūkumais.

Vėluojantis moralinis vertinimas, atspindintis ribotas socialinės perspektyvos matymo galimybes, sąlygoja aiškiai išreikštą nuolatinę egocentrizmo tendenciją (Grime, 2005; Gibbs, Potter, DiBiase, & Devlin, 2009). Kartu 50-ies tyrimų metaanalizės rezultatai rodo, kad žemesnės moralės raidos stadijos būdingesnės delinkventiškiems paaugliams lyginant juos su nedelinkventiškais paaugliais (Stams et al., 2006). Kita vertus, J. C. Gibbsas (2013) akcentuoja, kad žemesnė moralės raidos stadija daro įtaką delinkventiniam elgesiui per kognityvinius iškreipimus, ir kelia prielaidą, kad jie yra daug svarbesni delinkventinio elgesio indikatoriai. Empiriniai tyrimai patvirtina, jog kognityviniai iškreipimai veikia kaip medijuojantis veiksnys tarp moralinio vertinimo ir asocialaus elgesio (Brugman & Bink, 2011).

EQUIP programos autoriai išskiria pirminį kognityvinių iškreipimą – egocentrizmą, kuris didina tikimybę įsitraukti į delinkventinį elgesį, ir antrinius kognityvinius iškreipimus: kitų kaltinimą, sumenkinimą / klaidingą priskyrimą bei tikėjimąsi to, kas blogiausia, kurie palaiko pirminį kognityvinių iškreipimą ir neutralizuoja galimus kaltės ar empatijos aukai jausmus tam, kad apsaugotų savęs vaizdą nuo žalos, kylančios iš individo asocialaus elgesio (Gibbs et al., 2009; Gibbs et al., 2012). Aukštas kognityvinių iškreipimų lygis yra reikšmingai susijęs su aukštu probleminio elgesio lygiu, todėl galima kelti prielaidą, jog intervencijomis mažinant kognityvinių iškreipimų lygį elgesio problemų taip pat turėtų mažėti (Helmond, 2013).

Socialiniai įgūdžiai apibrėžiami kaip kognityviniai gebėjimai reguliuoti bei išlaikyti subalansuotą ir konstruktyvų elgesį sudėtingose tarpasmeninėse situacijose (Gibbs et al., 2009). Šių įgūdžių stoka pasireiškia dviem būdais: neatsakingai paklūstantis elgesys bendraamžių daromo spaudimo situacijose ir neatsakingai agresyvus elgesys pyktį provokuojančiose situacijose (Simonian,

Tarnowski, & Gibbs, 1991), tačiau ne mažiau svarbūs socialinių tikslų išsikėlimo ar socialinių problemų sprendimo sunkumai bei negebėjimas tiksliai suvokti socialinį atgalinį ryšį (Liau et al., 2004).

Taigi – *ar gali delinkventiški paaugliai išmokti mąstyti ir elgtis atsakingai?* Būtent tam skirta kognityvinė-elgesio korekcinė programa EQUIP. Nors ši programa keletą dešimtmečių taikoma Šiaurės Amerikoje, Europoje ir Australijoje (Helmond, 2013), tačiau jos veiksmingumo tyrimų atlikta nedaug. Vieno pirmųjų JAV atlikto tyrimo duomenimis, EQUIP programoje dalyvavę paaugliai lyginant su kontroline grupe gavo daug pozityvesnius personalo atsiliepimus apie jų elgesį bei daug rečiau praleidinėjo pamokas (Gibbs, Potter, Goldstein, & Brendtro, 1995). Svarbu pažymėti, kad teigiamas programos efektas išliko ilgą laiką: po 6 ir 12 mėnesių EQUIP programoje dalyvavusių nepilnamečių nusikaltimų recidyvo lygis išliko stabilus – apie 15 proc. Tuo tarpu kontrolinės grupės nepilnamečių kriminalinis recidyvas gerokai išaugo: nuo 29,7 % praėjus 6 mėn. iki 40,5 % praėjus 12 mėn. laikotarpiui (Gibbs et al., 1995; van Westerlaak, 2003; Brugman & Bink, 2011; Brugman, 2012). Kana-doje atlikto tyrimo duomenimis, EQUIP programa itin reikšmingai pagerina paauglių socialinius įgūdžius (Borden, 2002).

Europos žemyne EQUIP programos efektyvumą plačiausiai tyrinėjo olandai, kurie gavo prieštarigus rezultatus. Nas ir kitų (2005) tyrimas atskleidė, jog EQUIP programa gerokai sumažina Olandijos pataisos sistemoje esančių 12–18 m. paauglių kognityvinius iškraipymus bei delinkventines nuostatas, tačiau reikšmingo poveikio socialiniams įgūdžiams bei socialinės informacijos apdorojimo procesams neturi. Brugmanas ir Binkas (2011) nustatė, jog EQUIP programa turi įtakos kognityvinių iškraipymų mažėjimui bei pakartotinių nusikaltimų lengvėjimui, bet ne kriminalinio recidyvo skaičiui ir dažnumui. Kiti tyrėjai (Helmond, Overbeek, & Brugman, 2012; Helmond, 2013) nenustatė nei kognityvinių iškraipymų sumažėjimo, nei reikšmingų skirtumų tarp kontrolinės ir EQUIP grupės kriminalinio recidyvo 6, 12 ir 18 mėn. laikotarpiu. Gautus rezultatus jie aiškino Olandijoje vykdomos EQUIP programos integralumo stoka.

Programos integralumą sudaro keturi pagrindiniai dalykai (Helmond et al., 2014): 1) poveikis (susitikimų dažnumas, trukmė, vieta, trenerių pastovumas); 2) griežtas laikymasis (užsiėmimų turinys atitinka programos nurodymus, nėra jokių improvizacijų, nukrypimų); 3) dalyvių imlumas (kiek dalyviai

įsitraukę, motyvuoti, kiek programa atitinka jų poreikius ir galimybes); 4) vykdymo kokybė (trenerių kompetencija, tarpusavio bendradarbiavimas). Kaip nurodo Nas ir kiti (2005), Olandijoje EQUIP užsiėmimai vykdavo daugiausia tris kartus per savaitę (vietoj programoje numatytų penkių), o EQUIP grupės buvo atviros (vietoje numatytų uždaru). Be to, EQUIP treneriai nuolat keitėsi, jiems nebuvo teikiamas atgalinis ryšys apie jų programos įgyvendinimo kokybę (Brugman & Bink, 2011; Helmond, 2013). Tačiau net ir pritaikius specialiai sukurtą integralumo didinimo metodiką, EQUIP programos efektyvumas nepadidėjo (Helmond et al., 2014).

Apibendrinant svarbu atkreipti dėmesį į skirtumus tarp Šiaurės Amerikos ir Olandijos nepilnamečių justicijos sistemų (Brugman, 2012) bei nepilnamečių kriminalinės rizikos lygį: kuo jis yra aukštesnis, tuo taikoma intervencija turi būti intensyvesnė (Andrews & Bonta, 2010). JAV ir Kanadoje tyrimai buvo atliekami vidutinio saugumo, tuo tarpu Olandijoje – aukšto saugumo nepilnamečių pataisos įstaigose.

Lietuvoje nėra nepilnamečiams skirtų kriminalinės rizikos vertinimo metodikų, tačiau galima numatyti, kad į vaikų socializacijos centrus dažniausiai patenka jaunuoliai, pasižymintys žema ar vidutine pakartotinio nusikalstamumo rizika, taigi EQUIP programa atitinka šių jaunuolių kriminogeninius poreikius. Svarbu nurodyti, kad nuo pat programos diegimo VSC pradžios daug dėmesio buvo skiriama programos integralumui užtikrinti: EQUIP treneriams organizuojamos individualios konsultacijos bei reguliarios supervizijos; vykdytas EQUIP programos diegimo tyrimas, kurio pabaigoje kiekvienam VSC atskirai suformuluotos rekomendacijos, kaip kurti pozityvią įstaigos kultūrą, reikalingą efektyviam EQUIP programos vykdymui. Šiame straipsnyje pristatomo tyrimo tikslas – įvertinti EQUIP programos poveikį Lietuvos vaikų socializacijos centrų auklėtinių kognityvinių iškraipymų, socialinių įgūdžių ir probleminio elgesio pokyčiams po dalyvavimo EQUIP programoje. Straipsnyje nagrinėjami klausimai: (1) kaip skiriasi dalyvavusių ir nedalyvavusių EQUIP programoje VSC auklėtinių kognityviniai iškraipymai, socialiniai įgūdžiai ir probleminis elgesys; (2) kokie yra kognityvinių iškraipymų, socialinių įgūdžių ir probleminio elgesio skirtumai prieš ir po EQUIP programos; (3) kaip EQUIP programos vykdymo charakteristikos (tiriamųjų lytis, amžius ir užsiėmimų intensyvumas) siejasi su kognityvinių iškraipymų ir probleminio elgesio pokyčiais.

METODIKA

Dalyviai. Tyrime dalyvavo 124 11–17 m. amžiaus ($M=15,02$; $SD=1,414$) jaunuoliai (74 vaikinai ir 50 merginų), besimokantys 4–11 klasėse, iš visų šešių Lietuvos vaikų socializacijos centrų. Dalyviai buvo suskirstyti į dvi grupes: EQUIP grupę sudarė 74 paaugliai (46 vaikinai (amžiaus vidurkis 14,43; st. nuokrypis 1,559) ir 28 merginos (amžiaus vidurkis 15,04; st. nuokrypis 1,201)), dalyvavę EQUIP programoje. Palyginamąją grupę sudarė 50 paauglių (28 vaikinai (amžiaus vidurkis 15,68; st. nuokrypis 1,056) ir 22 merginos (amžiaus vidurkis 15,36; st. nuokrypis 1,329)), tuo metu buvę VSC, tačiau nedalyvavę EQUIP programoje. Antrame tyrimo etape dalyvavo 98 (79 proc.) tyrimo dalyviai: 60 EQUIP grupėje (39 vaikinai ir 21 mergina) bei 37 Palyginamojoje grupėje (19 vaikinų ir 18 merginų). 26 jaunuoliai nedalyvavo dėl šių priežasčių: 16 išvyko iš VSC pasibaigus vidutinės priežiūros priemonei, 8 savavališkai pasišalinę iš VSC, 1 atsisakė dalyvauti antrame tyrimo etape, 1 EQUIP programos dalyvis netirtas iširus grupei.

Tyrimo dalyvių grupės nesiskiria pagal tautybę, tačiau gauti kai kurie skirtumai pagal lytį. Vaikinai, dalyvavę EQUIP programoje ir joje nedalyvavę, skiriasi pagal amžių ($\chi^2=15,04$, $p=0,02$) ir pagal klasę ($\chi^2=17,95$, $p=0,012$): EQUIP programoje dalyvavo daugiau jaunesnio amžiaus ir besimokančių 4–8 klasėse vaikinų. Merginos, dalyvavusios ir nedalyvavusios EQUIP programoje, pagal amžių ir klasę statistiškai reikšmingai nesiskiria. EQUIP ir Palyginamoji grupės nesiskiria pagal gyvenamąją vietą iki patekimo į VSC; su kuo gyveno iki patekimo į VSC; kiek laiko gyveno VSC iki dalyvavimo tyrime; patekimo į VSC priežastis; teistumų skaičių iki patekimo į VSC.

Užduotys ir vertinimo būdai. Tyrime naudotas *mąstymo klaidų klausimynas HIT* (How I Think Questionnaire; Barriga, Gibbs, Potter, & Liau, 2001), sudarytas remiantis Gibbso ir Potterio aprašyta keturių kognityvinių iškraipymų tipologija (Gibbs et al., 2012). Klausimyną sudaro aštuonios skalės, iš jų keturios vertina kognityvinius iškraipymus (Egocentriškumas, Kitų kaltinimas, Sumenkinimas / Klaidingas priskyrimas, Tikėjimasis to, kas blogiausia), keturios – probleminę elgesį (Priešiškumas / Nepaklusnumas, Fizinė agresija (šios dvi skalės sudaro Atviro agresyvaus elgesio skalę), Melavimas, Vagiliavimas (sudaro Paslėpto agresyvaus elgesio skalę)). Visos skalės sudaro Bendrą HIT balą. Klausimyne yra Melo skalė, kurios aukštas balas neleidžia naudoti

protokolo tolesnėje analizėje. Pildant klausimyną, kiekvienas teiginys įvertinamas pagal 6 balų Likerto skalę (nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“).

Klausimyno autoriai nurodo gana aukštus HIT klausimyno vidinio suderinamumo, validumo ir patikimumo rodiklius (Barriga et al., 2001). Panašūs aukšti skalių įverčiai gauti taikant HIT klausimyną Olandijoje (Nas et al., 2005) bei Lietuvoje (Kalpokienė ir Klimukienė, 2010). Šiame tyrime vidinio suderinamumo analizei naudoti 118 protokolų (1 protokolas atmestas dėl 30 proc. neužpildytų atsakymų, 5 – dėl aukštų Melo skalės įverčių): gauta Cronbach'o alpha nuo 0,66 (Melo skalė) iki 0,92 (Bendras HIT balas).

Socialinių įgūdžių vertinimo metodika. Jaunuolių socialiniams įgūdžiams vertinti pasirinkta kokybinė vertinimo metodika – Paauglių problemų aprašo trumpoji forma (IAP-SF, Simonian et al., 1991). Dėl galimai per ilgos tyrimo trukmės šiam tyrimui iš 22 IAP-SF pateikiamų situacijų buvo atrinktos 8 situacijos, apimančios įvairias tarpasmenines situacijas: santykius su tėvais, bendraamžiais, ištraukimą į nusikalstamą elgesį. Nustatytas pakankamai geras šių aštuonių situacijų vidinis suderinamumas (Cronbach'o alpha = 0,714).

Socialinių įgūdžių vertinimas atliktas individualaus pokalbio metu. Po instrukcijos tyrėjas garsiai skaitydavo po vieną situaciją ir užrašydavo jaunuolio pateikiamą atsakymą, jei reikėdavo, užduodavo tikslinančius klausimus. Pokalbis dažniausiai trukdavo iki 10 min. Gauti atsakymai buvo vertinami taikant ekspertų metodą: visi dalyvių atsakymai atsitiktine tvarka buvo pateikti dviem ekspertams, kurie vertino atsakymus pagal metodikos autorių pateiktus kriterijus 0–8 balų skalėje (Gibbs et al., 2012). Ekspertų vertinimų koreliacijų vidurkis lygus 0,824. Situacijas, kurių vertinimai nesutapo, vertino trečiasis ekspertas ir kartu su kitais dviem ekspertais aptarė siekiant gauti bendrą sutartą atsakymų vertinimą.

Demografinė anketa buvo sudaryta tyrimo autorių. Joje pateikti klausimai apie tyrimo dalyvių amžių, tautybę, išsilavinimą, gyvenamąją vietą, šeimos sudėtį, patekimo į VSC priežastis, buvimo VSC trukmę, teistumus, pirmo susidūrimo su policija amžių. Anketą pildė VSC dirbantys psichologai arba socialiniai pedagogai.

Tyrimo eiga. Tyrimas buvo atliekamas visuose Lietuvos VSC nuo 2012 m. rugsėjo iki 2013 m. gegužės mėn. Tyrimui atlikti gauti leidimai iš VSC direktorių, kurie yra oficialūs VSC auklėtinių globėjai. Tyrimą sudarė du etapai.

Pirmasis tyrimo etapas vyko prieš EQUIP programos vykdymą. Jaunuoliai pildė klausimynus individualiai ar mažomis grupelėmis (po 4–6). Jei paauglio skaitymo įgūdžiai būdavo menki, tyrėjas garsiai skaitydavo klausimynų teiginius ir pažymėdavo jo atsakymus. Po tyrimo jaunuoliai gaudavo po šokoladinę batonėlį kaip atlygį už dalyvavimą tyrime. Po pirmo tyrimo etapo EQUIP grupės dalyviai dalyvavo EQUIP programos užsiėmimuose, Palyginamosios grupės dalyviai nelankė korekcinės programos EQUIP.

Antrasis tyrimo etapas vykdytas pasibaigus EQUIP programos užsiėmimams. VSC programa buvo vykdoma nevienodu intensyvumu, tarp pirmo ir antro tyrimo etapų vidutiniškai buvo 95 dienos (standartinis nuokrypis – 27 dienos; mažiausia trukmė tarp etapų – 40 dienų, didžiausia – 153 dienos).

Atliekant kiekybinę duomenų analizę, naudotas matematinės statistikos paketas *SPSS for Windows 17.0*. Taikytas Mano-Vitnio-Vilkoksono rangų sumų kriterijus nepriklausomoms imtims, Vilkoksono ženklų kriterijus priklausomoms imtims, Spearmano ranginės koreliacijos koeficientas, χ^2 nepriklausomumo kriterijus.

REZULTATAI

Atliktas abiejų grupių palyginimas prieš ir po programos vykdymo, analizuojant HIT klausimyno ir socialinių įgūdžių vertinimo metodikos rezultatus. Prieš programos vykdymą nenustatyta statistiškai reikšmingų HIT klausimyno įverčių skirtumų tarp jaunuolių, dalyvavusių ir nedalyvavusių EQUIP programoje (gautos p reikšmės svyruoja nuo 0,260 iki 0,979). Po EQUIP programos nustatyti reikšmingi skirtumai tarp grupių: EQUIP grupės jaunuolių Egocentrizmo, Sumenkinimo / Klaidingo priskyrimo, Melavimo, Paslėpto agresyvaus elgesio skalių ir Bendro HIT balo įverčiai buvo statistiškai reikšmingai žemesni nei Palyginamosios grupės jaunuolių (1 lentelė).

Atsižvelgiant į EQUIP ir Palyginamosios grupių skirtumus pagal amžių, buvo atlikta papildoma statistinė analizė naudojant tik 14–17 m. jaunuolių duomenis. Nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp EQUIP ($N = 42$) ir Palyginamosios ($N = 36$) grupių šiose HIT klausimyno skalėse: Egocentriškumo ($p = 0,007$), Kitų kaltinimo ($p = 0,047$), Sumenkinimo / Klaidingo priskyrimo ($p = 0,001$), Priešiškumo ($p = 0,020$), Fizinės agresijos ($p = 0,034$), Melavimo ($p = 0,001$), Atviro agresyvaus elgesio ($p = 0,017$), Paslėpto agresyvaus elgesio ($p = 0,004$) ir Bendro HIT balo ($p = 0,006$).

1 LENTELĖ. EQUIP grupės (N=55) ir Palyginamosios grupės (N=38) kognityvinių iškraipymų ir probleminio elgesio palyginimas po programos taikymo (II tyrimo etapas)

HIT skalės	Grupė	Vidurkis	St. nuokrypis	U	p
Egocentrizmas	EQUIP	2,8576	1,00598	763,000	0,027
	Palyg.	3,2271	0,75186		
Sumenkinimas/ Klaidingas priskyrimas	EQUIP	2,6011	0,97619	688,000	0,005
	Palyg.	3,0668	0,86548		
Melavimas	EQUIP	3,1929	1,09605	712,000	0,009
	Palyg.	3,7716	0,84856		
Paslėptas agresyvus elgesys	EQUIP	2,7851	0,96821	767,500	0,030
	Palyg.	3,1492	0,73590		
Bendras HIT balas	EQUIP	2,8842	0,93997	778,500	0,037
	Palyg.	3,2013	0,72131		

2 LENTELĖ. EQUIP ir Palyginamosios grupės jaunuolių socialinių įgūdžių vertinimo palyginimas prieš ir po programos vykdymo

Situacija	Grupė	I TYRIMO ETAPAS				II TYRIMO ETAPAS			
		N	M	U	p	N	M	U	p
1	EQUIP	74	2,64	1460,500	0,054	60	4,13	666,500	0,001
	Palygin.	49	1,67			37	2,30		
2	EQUIP	74	3,23	1607,000	0,277	60	4,23	576,000	0,000
	Palygin.	49	2,69			37	2,62		
3	EQUIP	74	3,15	1681,000	0,478	60	4,90	682,000	0,001
	Palygin.	49	2,71			37	2,78		
4	EQUIP	73	3,32	1482,000	0,104	60	4,98	560,500	0,000
	Palygin.	49	2,37			37	2,32		
6	EQUIP	74	3,59	1466,000	0,067	60	4,37	733,000	0,004
	Palygin.	49	3,14			37	3,27		
7	EQUIP	74	4,95	1482,500	0,076	60	5,50	883,500	0,082
	Palygin.	49	4,27			37	4,65		
8	EQUIP	74	3,15	1559,000	0,247	60	5,03	504,000	0,000
	Palygin.	48	2,29			37	2,22		
Bendras vidurkis	EQUIP	74	3,45	1314,000	0,010	60	4,59	461,500	0,000
	Palygin.	49	2,80			37	2,89		

3 LENTELĖ. Kognityvinių iškraipymų ir probleminio elgesio palyginimas pirmame ir antrame tyrimo etapuose EQUIP grupės viduje ir Palyginamosios grupės viduje

HIT skalės	EQUIP grupė			Palyginamoji grupė		
	Rangų suma	Z	p	Rangų suma	Z	p
Egocentrizmas	887,00	-3,068	0,002	363,50	-1,129	0,259
	289,00			231,50		
Kitų kaltinimas	896,50	-3,523	0,000	339,50	-0,720	0,472
	231,50			255,50		
Sumenkinimas / Klaidingas priskyrimas	1058,00	-4,433	0,000	297,00	-0,295	0,768
	167,00			264,00		
Tikėjimasis to, kas blogiausia	1024,00	-3,386	0,001	396,00	-1,327	0,184
	302,00			234,00		
Priešiškumas	1008,00	-3,580	0,000	432,00	-1,217	0,223
	267,00			271,00		
Fizinė agresija	988,00	-3,386	0,001	428,50	-0,842	0,400
	287,00			312,50		
Melavimas	921,00	-3,781	0,000	307,00	-0,163	0,871
	207,00			288,00		
Vagiliavimas	1027,50	-3,767	0,000	413,00	-0,617	0,537
	247,50			328,00		
Atviras agresyvus elgesys	967,50	-3,893	0,000	455,50	-1,234	0,217
	208,50			285,50		
Paslėptas agresyvus elgesys	1123,50	-4,317	0,000	397,00	-0,384	0,701
	202,50			344,00		
Bendras HIT balas	1112,50	-4,214	0,000	435,50	-0,943	0,346
	213,50			305,50		

Analizuojant jaunuolių socialinius įgūdžius, prieš programą nenustatyta statistiškai reikšmingų skirtumų tarp grupių vertinant aštuonių situacijų įverčius atskirai, tačiau gautas statistiškai reikšmingas skirtumas pagal visų situacijų įverčių vidurkį ($p = 0,01$): EQUIP grupės jaunuolių socialinių įgūdžių įverčių vidurkis buvo aukštesnis nei Palyginamosios grupės jaunuolių. Po programos nustatyti statistiškai reikšmingi socialinių įgūdžių įverčių skirtumai tarp grupių (2 lentelė).

Abiejų tyrimo etapų rezultatų palyginimas grupių viduje atskleidė, kad EQUIP grupėje po programos reikšmingai sumažėjo kognityvinių iškraipymų ir probleminio elgesio, pagerėjo socialiniai įgūdžiai. Palyginamojoje grupėje vienos socialinių įgūdžių situacijos vertinimas yra statistiškai reikšmingai

aukštesnis antrame tyrimo etape nei pirmame ($p = 0,036$), tačiau socialinių įgūdžių vertinimo vidurkio, kognityvinių iškraipymų ir probleminio elgesio pokyčių nenustatyta (3 ir 4 lentelės).

4 LENTELĖ. Socialinių įgūdžių įverčių palyginimas pirmame ir antrame tyrimo etapuose EQUIP grupės viduje ir Palyginamosios grupės viduje

Situacija	EQUIP grupė			Palyginamoji grupė		
	Rangų suma	Z	p	Rangų suma	Z	p
Situacija 1	238,50	-3,160	0,002	65,50	-1,751	0,080
	796,50			165,50		
Situacija 2	436,00	-1,962	0,050	129,50	-0,491	0,624
	839,00			101,50		
Situacija 3	271,50	-2,957	0,003	87,50	-0,087	0,930
	809,50			83,50		
Situacija 4	275,00	-2,926	0,003	172,00	-0,415	0,678
	806,00			206,00		
Situacija 6	216,00	-2,464	0,014	131,50	-1,401	0,161
	564,00			246,50		
Situacija 7	310,00	-1,796	0,072	43,50	-2,094	0,036
	593,00			146,50		
Situacija 8	184,50	-3,039	0,002	133,00	-0,213	0,831
	635,50			120,00		
Bendras vidurkis	324,00	-3,993	0,000	262,50	-0,599	0,549
	1329,00			332,50		

Nustatytos statistiškai reikšmingos koreliacijos tarp socialinių įgūdžių vertinimo vidurkio ir visų šešių probleminio elgesio skalių (r svyruoja tarp $-0,588$ ir $-0,675$, $p = 0,000$).

Siekiant nustatyti, ar EQUIP programos pokyčiai skiriasi pagal lytį, buvo atskirai įvertinti vaikinių ir merginų grupių rezultatai, kurie parodė, jog EQUIP merginų grupėje visų vertintų kognityvinių iškraipymų ir probleminio elgesio skirtumai statistiškai reikšmingi ($p < 0,01$). EQUIP vaikinių grupėje statistiškai reikšmingi skirtumai nenustatyti Egocentrizmo, Tikėjimosi to, kas blogiausia ir Priešiškumo skalėse (atitinkamai $p = 0,134$, $p = 0,068$ ir $p = 0,168$). Kelta prielaida, kad gauti skirtumai tarp vaikinių ir merginų grupių yra susiję su amžiumi, nes EQUIP vaikinių grupėje 34 proc. dalyvių buvo jaunesni nei 14 m. Analizuojant duomenis tik 14–17 m. amžiaus EQUIP vaikinių grupėje ($N = 23$), gauti statistiškai reikšmingi Egocentrizmo ($p = 0,049$), Tikėjimosi

to, kas blogiausia ($p = 0,024$) ir Priešiškumo ($p = 0,039$) skalių pokyčiai (Kitų kaltinimo skalėje gauta p reikšmė 0,053).

Antra vertus, vaikų socializacijos centruose EQUIP programa buvo vykdoma nevienodu intensyvumu, todėl buvo palyginti kognityvinių iškraipymų ir probleminio elgesio pokyčiai pagal tai, ar programa vykdoma penkis kartus per savaitę (Vilniaus VSC, $N = 13$) ar keturis kartus ir mažiau (visi kiti VSC, $N = 42$). 5 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog jaunuoliai, dalyvavę EQUIP programoje penkis kartus per savaitę, naudojo reikšmingai mažiau Kitų kaltinimo, Sumenkinimo / Klaidingo priskyrimo ir Tikėjimosi to, kas blogiausia, kognityvinių iškraipymų. Taip pat nustatyti reikšmingai mažesni Fizinės agresijos, Vagiliavimo, Atviro agresyvaus elgesio, Paslėpto agresyvaus elgesio skalių įverčiai bei Bendras HIT klausimyno balas.

5 LENTELE. Kognityvinių iškraipymų ir probleminio elgesio pokyčių palyginimas pagal EQUIP programos vykdymo intensyvumą

HIT skalės	Dažnumas	Rangų suma	U	p
Kitų kaltinimas	5 kartai	215,50	124,500	0,003
	4 k. ir mažiau	1324,50		
Sumenkinimas/ Klaidingas priskyrimas	5 kartai	223,50	132,500	0,005
	4 k. ir mažiau	1316,50		
Tikėjimasis to, kas blogiausia	5 kartai	247,50	156,500	0,021
	4 k. ir mažiau	1292,50		
Fizinė agresija	5 kartai	210,00	119,000	0,002
	4 k. ir mažiau	1330,00		
Vagiliavimas	5 kartai	192,50	101,500	0,001
	4k. ir mažiau	1347,50		
Atviras agresyvus elgesys	5 kartai	249,50	158,500	0,023
	4k. ir mažiau	1290,50		
Paslėptas agresyvus elgesys	5 kartai	240,50	149,500	0,014
	4k. ir mažiau	1299,50		
Bendras HIT balas	5 kartai	234,00	143,000	0,010
	4k. ir mažiau	1306,00		

Apibendrinant galima teigti, kad po dalyvavimo EQUIP programoje nustatyti reikšmingi VSC auklėtinių kognityvinių iškraipymų, probleminio elgesio, socialinių įgūdžių pokyčiai, tuo tarpu EQUIP programoje nedalyvavusių VSC auklėtinių kognityvinių iškraipymų, probleminio elgesio, socialinių įgūdžių pokyčiai nėra statistiškai reikšmingi.

REZULTATŲ APTARIMAS

Tyrimo metu buvo siekta įvertinti, kaip kinta VSC auklėtinių kognityviniai iškraipymai, socialiniai įgūdžiai ir probleminis elgesys po dalyvavimo EQUIP programoje.

EQUIP ir Palyginamosios grupės kognityviniai iškraipymai, socialiniai įgūdžiai ir probleminis elgesys prieš EQUIP programą statistiškai reikšmingai nesiskyrė, tuo tarpu po EQUIP programos statistiškai reikšmingai sumažėjo EQUIP grupės dalyvių naudojamų kognityvinių iškraipymų (egocentrizmo bei sumenkinimo / klaidingo priskyrimo) ir probleminio elgesio (melavimo bei paslėpto agresyvaus elgesio). Taip pat nustatyta, jog dalyvavusieji EQUIP programoje naudoja statistiškai reikšmingai daugiau konstruktyvių socialinių įgūdžių lyginant su nedalyvavusiais jaunuoliais. Tai atitinka kitų autorių keliamas prielaidas, jog mažėjant kognityviniams iškraipymams bei gerėjant problemų sprendimo įgūdžiams mažėja ir elgesio problemų (Helmond, 2013; Cooke & Philip, 2001; Borden, 2002; Liau et al., 2004).

Antra vertus, kyla klausimas, kodėl statistiškai reikšmingi skirtumai tarp EQUIP ir Palyginamosios grupių po programos baigimo gauti ne visose HIT klausimyno skalėse? Juolab kad palyginus rezultatus EQUIP grupės viduje prieš ir po programos vykdymo gauti statistiškai reikšmingi skirtumai pagal visus HIT klausimyno įverčius.

Atsižvelgiant į tai, jog EQUIP programos autoriai nurodo programos dalyvių amžiaus ribas nuo 14 metų (Gibbs et al., 2012), keliami prielaida, jog aukščiau aptartiems rezultatams įtakos galėjo turėti skirtingas tyrimo dalyvių amžius. Atlikta 14–17 metų tyrimo dalyvių duomenų analizė patvirtino, jog po dalyvavimo EQUIP programoje statistiškai reikšmingai sumažėjo ne tik egocentrizmo ir sumenkinimo / klaidingo priskyrimo, bet ir kitų kaltinimo kognityviniai iškraipymai bei probleminis elgesys. Gauti tyrimo rezultatai patvirtina atrankos į EQUIP programą pagal amžių svarbą (Gibbs et al., 2012): programos poveikis kognityvinių iškraipymų bei probleminio elgesio pokyčiams yra ryškesnis vyresnių jaunuolių grupėje. Svarbu pažymėti, kad mūsų atlikto tyrimo 14–17 metų amžiaus grupės rezultatai atitinka kitų autorių pateiktus šios amžiaus grupės rezultatus (Nas et al., 2005; Brugman & Bink, 2011), o jaunesniems nei 14 m. paaugliams EQUIP programos poveikis nėra toks ženklus.

Nagrinėjant EQUIP grupės socialinių įgūdžių ir probleminio elgesio pokyčius po dalyvavimo EQUIP programoje nustatytas socialinių įgūdžių pa-

gerėjimas (statistiškai reikšmingi skirtumai gauti beveik visose matuotose situacijose). Kadangi EQUIP programos metu dalis ugdymo užsiėmimų yra skirta socialiniams įgūdžiams lavinti, o su probleminiu elgesiu dirbama visos programos metu, analizuojant tyrimo rezultatus buvo siekiama patikrinti šių dviejų veiksmų tarpusavio sąryšį. Nustatyta, kad, programos metu lavėjant socialiniams įgūdžiams, mažėja probleminis elgesys (koreliacijų stiprumas svyruoja nuo -0,588 iki -0,681). Galima teigti, kad EQUIP programa atitinka socializacijos sampratą, nurodytą Lietuvos teisės aktuose, reglamentuojančiuose VSC veiklą, iš esmės orientuotą į probleminio elgesio keitimą.

Gauti šio tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad struktūruota, grupinė kognityvinė-elgesio korekcinė programa prisideda prie Lietuvos paauglių (re)socializacijos, t. y. keičia jų kognityvinius iškreipimus, probleminį elgesį ir lavina socialinius įgūdžius.

Tačiau toks poveikis yra gaunamas tik tuomet, kai yra užtikrintas programos integralumas (Nas et al., 2005; Brugman & Bink, 2011; Helmond, 2013; Helmond et al., 2014). Tyrimo metu vykdant EQUIP programą Lietuvos VSC buvo atidžiai stebimi visi keturi programos integralumo komponentai (Helmond et al., 2014). Šiame tyrime analizuoti *poveikio* (susitikimų dažnumas) ir *dalyvių atliepiamumo* (amžius) komponentai. EQUIP programos autoriai rekomenduoja vykdyti ją penkis kartus per savaitę po 1–1,5 val., tokiu būdu programą baigiant su viena grupe per 10 savaitių (Gibbs et al., 2012). Tačiau ne visi tyrime dalyvavę VSC laikėsi šios rekomendacijos, todėl buvo lyginami jaunuolių, dalyvavusių programoje penkis kartus per savaitę, duomenys, su jaunuolių, dalyvavusių programoje keturis kartus ir mažiau per savaitę, duomenimis. Gauti statistiškai reikšmingi skirtumai atskleidė, kad intensyviau vykdoma programa turi didesnę poveikį antrinėms mąstymo klaidoms bei labiausiai su nusikalstamumu susijusiam probleminiam elgesiui – fizinei agresijai ir vagilivimui.

Atlikta EQUIP programoje dalyvavusių vyresnių vaikų (14–17 metų) grupės duomenų analizė prieš ir po programos vykdymo dar kartą patvirtino, jog programos dalyvių amžius labai svarbus EQUIP programos poveikiui. Todėl siekiant užtikrinti EQUIP programos veiksmingumą labai svarbu laikytis programos autorių pateikiamų atrankos kriterijų.

Apibendrinant galima pasakyti, jog EQUIP programos taikymas Lietuvos VSC yra reikšmingas, nes padeda taisyti paauglių kognityvinius iškreipimus,

lavinti socialinius įgūdžius ir koreguoti probleminį elgesį. EQUIP programos vykdymo charakteristikos (dalyvių amžius ir užsiėmimų intensyvumas) yra svarbūs veiksniai, prisidedantys prie programos veiksmingumo. Svarbu nurodyti tam tikrus šio tyrimo ribotumus:

- 1) Šiame tyrime nebuvo matuotas EQUIP programos poveikis nusikaltamo elgesio mažėjimui, todėl ateityje būtų tikslinga atlikti tyrimus, vertinančius jaunuolių, dalyvavusių EQUIP programoje, kriminalinio recidyvo pokyčius ilgalaikėje perspektyvoje.
- 2) Atliekant programos efektyvumo vertinimą, paaugliai į EQUIP ir Palyginamąją grupes nebuvo atrenkami pagal rizikos pakartotinai nusikaltali lygį, nes šis lygis iki šiol Lietuvoje negali būti nustatytas. Adaptavus rizikos vertinimo metodikas ir taikant jas jaunuolių atrankoje į korekcines intervencijas, labai svarbu, kad vidutinės ir aukštesnės kriminalinės rizikos jaunuoliams būtų taikomos intensyvesnės intervencijos, tai nurodo ir kitų autorių (Lipsey et al., 2010) atlikta metaanalizė.
- 3) Vertinant kognityvinius pokyčius, turinčius įtakos probleminio elgesio mažėjimui, buvo pasitelkta pagal EQUIP programą sukurta metodika (HIT klausimynas). Ateityje rekomenduotina naudoti ir kitus instrumentus, pavyzdžiui, matuojančius kriminalines nuostatas.

PADĖKA

Dėkojame viešajai įstaigai „Psichikos sveikatos perspektyvos“, kurios vykdymo projekto „Kognityvinės-elgesio korekcijos programos „EQUIP“ diegimas ir pozityvios įstaigos personalo kultūros kūrimas šešiuose vaikų socializacijos centruose (EQUIP programos diegimas VSC)“, finansuoto Europos socialinio fondo agentūros (projekto Nr. VP1-2.2-ŠMM-03-V-01-005), rėmuose buvo atliktas straipsnyje pristatomas tyrimas.

LITERATŪRA

- Andrews D. A., & Bonta J. 2010. *The Psychology of Criminal Conduct*, 5th edition. New Providence, NJ: Matthew Bender & Company, Inc., a member of the Lexis-Nexis Group.
- Barriga A. Q., Gibbs J. C., Potter G. B., & Liau A. K. 2001. *How I Think (HIT) questionnaire manual*. IL: Research Press.

- Borden S. J. 2002. A Cognitive-Behavioural Program for Young Offenders: Focusing on the Peer Helping Approach. Dissertation. Lakehead University. Prieiga per internetą: <<http://www.nlc-bnc.ca/obj/s4/f2/dsk3/ftp05/MQ64713.pdf>>.
- Brugman D., & Bink M. D. 2011. Effects of the EQUIP peer intervention program on self-serving cognitive distortions and recidivism among delinquent male adolescents // *Psychology, Crime & Law*, 17(4), p. 345–358. DOI: 10.1080/10683160903257934.
- Brugman D. 2012. Towards a Better Understanding of the Individual, Dynamic, Criminogenic Factors Underlying Successful Outcomes of Cognitive Behavioural Programs like EQUIP. Farewell Lecture at Utrecht University. Prieiga per internetą: <http://www.academia.edu/11325906/Towards_a_Better_Understanding_of_the_Individual_Dynamic_Criminogenic_Factors_Underlying_Successful_Outcomes_of_Cognitive_Behavioural_Programs_like_EQUIP>.
- Cooke D. J., & Philip L. 2001. To Treat or Not to Treat? An Empirical Perspective. // C. R. Hollin (ed.), *Handbook of Offender Assessment and Treatment*. Leicester: John Wiley & Sons, Ltd, p. 17–34.
- Gibbs J. C. 2013. *Moral Development and Reality: Beyond the Theories of Kohlberg, Hoffman and Haidt*. 3rd edition. Oxford University Press.
- Gibbs J. C., Potter G. B., Goldstein A. P., & Brendtro L. K. 1995. How EQUIP Programs Help Youth Change. Prieiga per internetą: <www.cyc-net.org/CYR101C/Equip.htm>.
- Gibbs J. C., Potter G. B., DiBiase A.-M., & Devlin R. 2009. The EQUIP Program: Social-Perspective Taking for Responsible Thought and Behavior // B. Glick (Ed.) *Cognitive behavioral interventions for at-risk youth*. Kingston, NJ: Civic Research Institute, p. 2–58. Prieiga per internetą: <<http://www.civicrosearchinstitute.com/toc/CBIY%20TOC.pdf>>.
- Gibbs J. C., Potter G. B., & Goldstein A. P. 2012. EQUIP programa. Nepilnamečių mokymas mąstyti ir elgtis atsakingai taikant savitarpio pagalbos metodą. Vilnius: Eu-grimas.
- Grime R. L. 2005. *Social Perspective-Taking, Intimate Friendship, And The Adolescent Transition To Mutualistic Moral Judgment*. Dissertation. The Ohio State University. Prieiga per internetą: <https://etd.ohiolink.edu/rws_etd/document/get/osu1118932168/inline>.
- Helmond P., Overbeek G., & Brugman D. 2012. Program integrity and effectiveness of a cognitive behavioral intervention for incarcerated youth on cognitive distortions, social skills, and moral development // *Children and Youth Services Review*, 34, p. 1720–1728. DOI: 10.1016/j.childyouth.2012.05.001.
- Helmond P. 2013. *Inside Out: Program Integrity and Effectiveness of the Cognitive-Behavioral Program EQUIP for Incarcerated Youth*. Dissertation. Prieiga per internetą: <dspace.library.uu.nl/bitstream/1874/272325/1/helmond.pdf>.
- Helmond P., Overbeek G., & Brugman D. 2014. Boosting program integrity and effectiveness of the cognitive behavioral program EQUIP for incarcerated youth in The Netherlands // *Children and Youth Services Review*, 39, p. 108–116.

- Kalpokiienė V., Klimukienė V. 2010. Kognityvinės-bihevioristinės korekcijos programos EQUIP diegimas Lietuvos pataisos sistemoje: tyrimo rezultatai ir praktinio taikymo perspektyvos // Vaikų ir paauglių psichikos sveikata: mokyklos ir mokymosi kontekstas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, p. 70–82.
- Kenne D. R. 2010. Examination of thinking error and the responsivity principle in a cognitive-behavioral intervention for offenders: implications for criminal justice policy. Dissertation. Graduate Faculty of The University of Akron. Prieiga per internetą: <https://etd.ohiolink.edu/rws_etd/document/get/akron1289309592/inline>.
- Liau A. K., Shively R., Horny M., Landau J., Bariga A., & Gibbs J. C. 2004. Effects of Psychoeducation for Offenders in a Community Correctional Facility // Journal of Community Psychology, 32(5), p. 543–558. DOI: 10.1002/jcop.20018.
- Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas. 2007 m. birželio 28 d. Nr. X-1238. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/l/TAD/TAIS.301806>>.
- Lipsey M. W., Landenberger N. A., & Wilson S. J. 2007. Effects of Cognitive-Behavioral Programs for Criminal Offenders // Campbell Systematic Reviews. Prieiga per internetą: <https://www.campbellcollaboration.org/media/k2/attachments/1028_R.pdf>.
- Lipsey M. W., Howell J. C., Kelly M. R., Chapman G., & Carver D. 2010. Improving the Effectiveness of Juvenile Justice Programs: A New Perspective on Evidence-Based Practice. Prieiga per internetą: <http://njjn.org/uploads/digital-library/CJJR_Lipsey_Improving-Effectiveness-of-Juvenile-Justice_2010.pdf>.
- Nas C. N. 2005. „Equipping“ delinquent male adolescents to think pro-socially. Doctoral thesis. Utrecht University: Institute for the Study of Education and Human Development.
- Nas C. N., Brugman D., & Koops W. 2005. Effects of the EQUIP programme on the moral judgement, cognitive distortions, and social skills of juvenile delinquents // Psychology, Crime & Law, 11(4), p. 421–434. DOI: 10.1080/10683160500255703.
- Simonian S. J., Tarnowski K. J., & Gibbs J. C. 1991. Social skills and antisocial conduct of delinquents // Child Psychiatry and Human Development, 22(1), p. 17–27.
- Stams G. J. M. M., Brugman D., Dekovic M., Van Rosmalen L., van der Laan P., & Gibbs J. C. 2006. The moral judgment of juvenile delinquents: A meta-analysis // Journal of Abnormal Child Psychology, 34, p. 697–713.
- Van Westerlaak J. 2003. Self-responsibility of juveniles, the past in Europe and the Equip program. Groningen/Amsterdam/Potsdam. Prieiga per internetą: <<http://www.quovadisiii.uni-bremen.de/pdf/WS2/WS2Westerlaakenglisch.pdf>>.

The Changes of Juveniles' Cognitive Distortions, Social Skills and Problem Behavior Due to the Implementation of EQUIP Program at Lithuanian Children Socialization Centers

VIRGINIJA KLIMUKIENĖ

VAIDA KALPOKIENĖ

S u m m a r y

There has been some great public concern regarding the provision of effective services for delinquent juveniles in order to decrease their untoward behavior and enable them to build further lives without any harm to either themselves or the others. The first results of the effectiveness research of cognitive-behavioral correctional program EQUIP, conducted in United States, where the program was first devised, have shown a great impact of the EQUIP program toward the decrease of delinquent behavior. However, the findings of further investigations in other countries remain controversial.

The aim of this study was to measure the impact of the EQUIP program toward the changes of juveniles' cognitive distortions, social skills and problem behavior at Lithuanian Children Socialization Centers. Quantitative research was conducted to compare the data of the EQUIP and comparison groups before and after the implementation of the EQUIP program. The study involved 124 juveniles (74 males and 50 females) aged 11-17 years. Assuming that the integrity of a correctional program might affect the results of the program's impact, the following basic components of program integrity (Helmond et al., 2014) were secured while implementing the EQUIP program in Lithuania: 1) Exposure; 2) Adherence; 3) Participant responsiveness; 4) Quality of implementation.

The results of the study revealed significant differences of thinking errors, social skills and problem behavior before and after the participation in the EQUIP program, while differences in the abovementioned variables within the comparison group were either absent or insignificant. Based on the results of the study, the intensity of the EQUIP program implementation (5 times per week vs. 4 or less times per week) is an important provision for the increase of the effectiveness of the EQUIP program. Moreover, the age of participants (above 14 years old) is a very important factor to safeguard the changes in cognitive and behavioral variables.

It is recommended that further studies on the impact of the EQUIP program are focused on the evaluation of changes of criminal recidivism rates in a long-term perspective as well as criminal attitudes. Moreover, the participation in the EQUIP program should be related to the level of criminal risk, whenever the measure of it is available in Lithuania.

Keywords: cognitive-behavioral correctional program EQUIP, Children Socialization Center, cognitive distortions, social skills, problem behavior.